

Zásady v oblasti životného prostredia v slovenskej legislatíve a judikatúre

Kristína Babiaková

10. apríl 2025

Právna úprava

Ústava Slovenskej republiky

Čl. 20 ods. 3 - Výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.

Čl. 44 - Každý má právo na priaznivé životné prostredie.

- Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo.
- Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.
- Štát dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ochranu poľnohospodárskej pôdy a lesnej pôdy, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov.

Judikatúra

Z hľadiska čl. 20 ods. 3 sa toto ustanovenie môže zdať nadbytočné, avšak ustanovenie čl. 44 ods. 3 má všeobecný význam. Nezakladá povinnosť iba vo vzťahu k výkonu vlastníckeho práva. Ustanovuje povinnosť neohrozovať a nepoškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky nad mieru ustanovenú zákonom pri výkone každého základného práva a slobody. Vo vzťahu k životnému prostrediu Ústava SR formuláciou čl. 44 ods. 3 rozširuje jeho ochranu aj do sféry prevencie tým, že zakazuje nielen poškodzovať životné prostredie, ale zakazuje životné prostredie aj ohrozovať.

Zásady ochrany životného prostredia

Zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí

- princíp trvalo udržateľného rozvoja (§ 16),
- princíp únosného zaťaženia územia (§ 11),
- princíp prípustnej miery znečisťovania životného prostredia (§ 12),
- princíp predbežnej opatrnosti (§ 13),
- princíp vynútiteľnosti práva (§ 15),
- princíp ekologizácie výchovy, osvedy a vzdelávania (§ 16)
- princíp znečisťovateľ platí (§ 31 až § 33)

Princíp prevencie

- § 9 Ochrana životného prostredia zahŕňa činnosti, ktorými sa predchádza znečisťovaniu alebo poškodzovaniu životného prostredia alebo sa toto znečisťovanie alebo poškodzovanie obmedzuje a odstraňuje. Zahŕňa ochranu jeho jednotlivých zložiek, alebo konkrétnych ekosystémov a ich vzájomných väzieb, ale aj ochranu životného prostredia ako celku.“
- § 17 (1) Každý je povinný, predovšetkým opatreniami priamo pri zdroji, predchádzať znečisťovaniu alebo poškodzovaniu životného prostredia a minimalizovať nepriaznivé dôsledky svojej činnosti na životné prostredie.
- (2) Každý, kto využíva územie alebo prírodné zdroje, projektuje, vykonáva alebo odstraňuje stavby, je povinný také činnosti vykonávať len po zhodnotení ich vplyvov na životné prostredie a zaťaženie územia, a to v rozsahu ustanovenom týmto zákonom a osobitnými predpismi.

Princíp prevencie

- § 18 (1) Každý, kto svojou činnosťou znečisťuje alebo poškodzuje životné prostredie alebo kto využíva prírodné zdroje, je povinný na vlastné náklady zabezpečovať sledovanie tohto pôsobenia a poznať jeho možné dôsledky.
- § 19 Každý, kto zistí, že hrozí poškodenie životného prostredia alebo že k nemu už došlo, je povinný urobiť v medziach svojich možností nevyhnutné opatrenia na odvrátenie hrozby alebo na zmiernenie následkov a bez meškania ohlásiť tieto skutočnosti orgánu štátnej správy; povinnosť zasiahnuť nemá ten, kto by tým ohrozil život alebo zdravie svoje alebo blízkej osoby.
- § 30 Príslušné orgány štátnej správy pre životné prostredie sú oprávnené v prípadoch, keď hrozí závažné poškodenie životného prostredia alebo keď k poškodeniu už došlo, rozhodnúť o dočasnom zastavení alebo obmedzení činnosti, ktorá môže toto poškodenie spôsobiť alebo ho už spôsobila, na dobu najdlhšie 30 dní (predbežné opatrenia) a súčasne navrhnúť opatrenia na nápravu vecne príslušným orgánom štátnej správy. Podrobnosti ustanovia osobitné predpisy

Princíp prevencie

Občiansky zákonník § 415 - Každý je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví, na majetku, na prírode a životnom prostredí.

Princíp prevencie - 5Sžo/45/2014

Základným princípom pri ochrane prírody a krajiny, resp. životného prostredia, je základný princíp prevencie, pretože dôsledky poškodenia prírody a krajiny, teda životného prostredia, sú často nezvratné, nenapraviteľné, preto je nutné takýmto poškodeniam predovšetkým predchádzať, pričom jedným zo spôsobov akým to možno zabezpečiť je práve rozhodnutie o zákaze vykonávania činností, ktorý bol daný žalobcovi vo vzťahu k jeho plánovanej činnosti na chránenom území. (rozsudok KS BB sp. zn. 23S/243/2013 v spojení s rozsudok NS SR sp. zn. 5Sžo/45/2014)

Princíp prevencie - 1Sžk/40/2018

S cieľom chrániť zdravie ľudí a životné prostredie ako celok je mimoriadne dôležité bojovať proti emisiám znečisťujúcich látok zo zdroja a prijímať a vykonávať najúčinnnejšie opatrenia na znižovanie emisií na miestnej a národnej úrovni, ako aj na úrovni Spoločenstva. Preto by sa malo emisiám škodlivých látok znečisťujúcich ovzdušie zabráňovať, predchádzať im alebo by sa mali znižovať a mali by sa určovať primerané ciele pre kvalitu okolitého ovzdušia.

Je neudržateľný záver prezentovaný žalovaným a podporovaný názorom spoločnosti Mondi SCP, že uvedené povinnosti Slovenskej republiky v oblasti ochrany kvality ovzdušia, a najmä emisií tuhých znečisťujúcich látok, podporujú právny názor správneho súdu o tom, že regulatívy územného plánovania nie sú relevantné pre daný konkrétny prípad.

Princíp predbežnej opatrnosti

§ 5 ods. 2 zákona č. 151/2002 Z. z. o používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov (zákon o GMO)

Pri posudzovaní rizika sa musia podľa princípu prevencie a predbežnej opatrnosti zohľadňovať vedecky overené poznatky, dostupné skúsenosti a práca vykonaná v medzinárodnom rozsahu pri používaní genetických technológií a geneticky modifikovaných organizmov a geneticky modifikovaných mikroorganizmov.

Predbežná opatrnosť - 6 SŽ 111/03 v spojení 1SŽ-o-NS 95/2004

Najvyšší súd Slovenskej republiky je toho názoru, že zamietnutím žiadosti o vydanie povolenia nedošlo k porušeniu práva žiadateľa a takýto postup nebol v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky ani zákonmi Slovenskej republiky a medzinárodným dohovorom, pretože povinnosťou správnych orgánov pri rozhodovaní o vydaní povolenia na uvedenú činnosť je dbať na ekologickú rovnováhu a účinnú starostlivosť o životné prostredie.

Žalovaný bol oprávnený podľa názoru odvolacieho súdu v súlade so zásadou predbežnej opatrnosti zakotvenej v ustanovení § 13 zákona o životnom prostredí žalobcovi odmietnuť vydať povolenie na dovoz kríženca druhov *Falco rusticolus* x *rusticolus* x *cherrung*.

Predbežná opatrnosť - 3SŽk/29/2019

Ustanovenie § 7b zákona č. 543/2002 Z. z. zavádza na úseku ochrany a prírody tzv. princíp predbežnej opatrnosti, ktorý slúži na preventívnu ochranu životného prostredia pred možnými negatívnymi vplyvmi pestovania nepôvodných druhov rastlín na pôvodné druhy a ich biotopy.

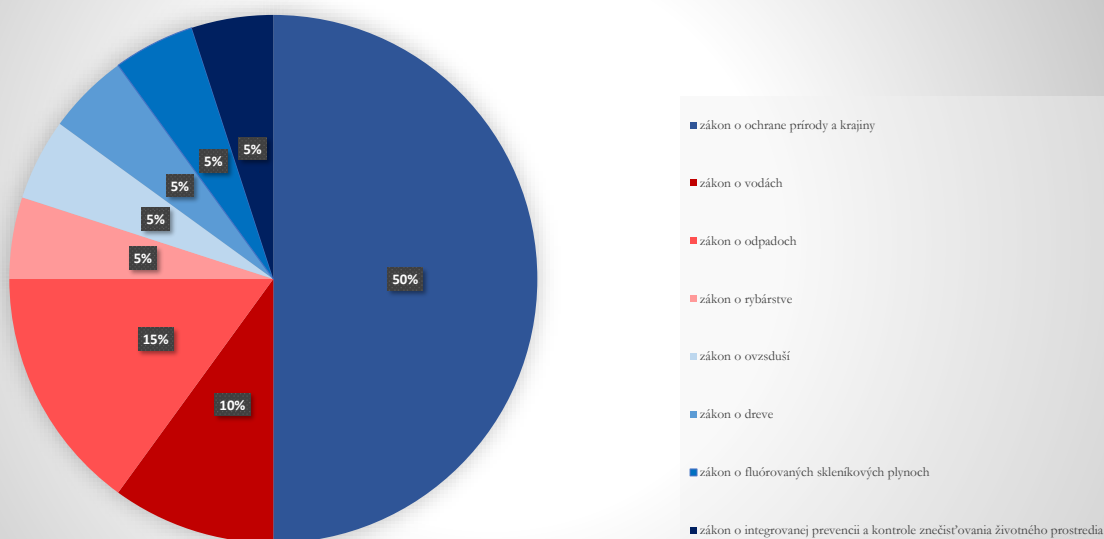
V tomto smere je tak vydanie súhlasu so sadením alebo pestovaním podmienené jednoznačným preukázaním, že dotknutý nepôvodný druh nebude mať nepriaznivý vplyv na pôvodné druhy. V tejto súvislosti sa kasačný súd plne stotožňuje s názorom krajského súdu a žalovaného, že dôkazné bremeno zatťažuje sťažovateľa, ktorý je v postavení žiadateľa.

Zásada proporcionality - 10 Sžk/9/2017

Námietku proporcionality vo veci vydaného napadnutého predbežného opatrenia a jeho dôsledkov pre fungovanie žalobcu ako podnikateľa a zásahu do ústavného práva slobodne podnikat’ v zmysle čl. 35 ods. 1 Ústavy SR a jeho obmedzenie vo vzťahu k proklamovanej ochrane životného prostredia vydaním predbežného opatrenia, ktoré je svojím charakterom dočasným opatrením podľa presvedčenia vyhodnotil krajský súd ako nedôvodnú. Žalobca je obchodná spoločnosť, ktorej predmetom činnosti (podľa výpisu z obchodného registra) je okrem podnikania v oblasti nakladania s odpadmi aj ďalších cca 20 činností, pričom vydaním predbežného opatrenia bolo žalobcovi dočasne zakázané prevádzkovanie konkrétnej skládky, ale v žiadnom prípade nebolo žalobcovi zakázané (ani nebol nijako obmedzený) vyvíjať podnikateľskú činnosť v jeho ostatných predmetoch podnikania, a to ani v podnikaní s nakladaním s odpadmi.

Judikatúra vo veciach správneho trestania v oblasti ŽP

Judikatúra NSS SR a NS SR vo veciach priestupkov a deliktov v oblasti životného prostredia za roky 2020-2024



Zákon o ochrane prírody a krajiny – 3Stk/12/2022

- priestupok žalobcu, ktorý bez udelenej výnimky príslušného orgánu ochrany prírody vykonal vjazd a následné státie osobným motorovým vozidlom na území s okolitým lesným porastom lokality, ktorá je súčasťou chránenej krajinnej oblasti
- podľa § 3 priestupkového zákona stačí na zodpovednosť za priestupok zavinenie z nedbanlivosti, ak zákon výslovne neustanovuje, že je potrebné úmyselné zavinenie. Zo zákona o ochrane prírody a krajiny nevyplýva, že by bolo potrebné úmyselné zavinenie, a preto postačuje niektorá z foriem zavinenia z nedbanlivosti.

Zákon o ochrane prírody a krajiny – 5Asan/13/2009

- výrub stromov
- zo zodpovednosti za naplnenie skutkovej podstaty správneho deliktu sa nemôže sťažovateľ vyvinúť. Rozhodujúca je tá skutočnosť, že k výrubu drevín došlo bez rozhodnutia príslušného správneho orgánu a preto je naplnená skutková podstata správneho deliktu podľa §90 ods. 3 písm. 1/ zákona č. 542/2002 Z.z. o ochrane prírody

Zákon o ochrane prírody a krajiny – 7Svk/29/2022

- žalovaný ako orgán verejnej správy je obdobne ako prokurátori viazaný zásadami legality a oficiality - žalovaný nekonal o priestupku, ktorého legálna definícia vylučuje takýto súbeh s trestným činom (§ 2 ods. 1 zákona o priestupkoch)
- hoci v zmysle § 3 ods. 2 Trestného poriadku sú štátne orgány povinné bez meškania oznamovať orgánom činným v trestnom konaní skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin, ani prípadné takéto oznámenie zo strany žalovaného by bez osobitného ustanovenia právneho poriadku nemalo viesť k tomu, že príslušný správny orgán prestane vzápätí uplatňovať svoju právomoc (nízka závažnosť v tejto veci)
- znakom skutkovej podstaty iného správneho deliktu podľa § 90 ods. 3 písm. l) zákona o ochrane prírody a krajiny nie je výška spoločenskej hodnoty vyrúbaných drevín

Zákon o odpadoch - 2 Stk 19/2022

- Povrchovou úpravou terénu sa rozumie aj likvidácia, sanácia a rekultivácia banských diel a lomov.
- Je bez významu, čo viedlo sťažovateľa k nepodaniu žiadosti o súhlas podľa § 97 ods. 1 písm. s/ zákona o odpadoch, resp. k späťvzatiu podanej žiadosti. Kasačný súd podotýka, že za správny delikt podľa § 13 písm. d/ pre porušenie povinnosti podľa § 97 ods. 1 písm. s/ zákona o odpadoch zodpovedá sťažovateľ objektívne, bez ohľadu na zavinenie, a je teda nepodstatné, či sa vo svojom počínaní riadil odporúčaniami vlastného zamestnanca, stanoviskom banského úradu alebo inou pohnútkou.

Zákon o odpadoch – 4 Asan/ 10/2021

- St'ážovateľ ako prevádzkovateľ neprodukoval „nový“ odpad, ale vykupoval akumulátory ako komunálny odpad zaradený do kat. č. 20 01 33 za účelom vývozu mimo územia Slovenskej republiky a bol povinný ho evidovať podľa ust. § 16 ods. 2 písm. a/ zákona o odpadoch. Z tohto dôvodu sa kasačný súd nestotožňuje s argumentáciou st'ážovateľa, že dochádzalo k vzniku „nového“ odpadu, ktorý by bolo potrebné evidovať pod iným katalógovým číslom. Zákon o odpadoch jednoznačne ustanovuje pre komunálny odpad kategóriu 20, čo v danom prípade nebolo zo strany st'ážovateľa naplnené.

Zákon o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia (IPKZ)

- Samotná skutočnosť, že st'ážovateľ monitoring objednal, bez toho, aby došlo k splneniu podmienky vykonania monitoringu (aj v prípade, ak nedostatky dodania služby spočívali v tretej osobe), nepredstavuje liberačný dôvod a táto skutočnosť nezbavuje st'ážovateľa zodpovednosti za páchanie správneho deliktu